

Tarih ve GÜNce

Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Dergisi
Journal of Atatürk and the History of Turkish Republic
Sayı: 13 (2023/Yaz), ss. 279-306.

Geliş Tarihi: 12 Haziran 2023
Kabul Tarihi: 28 Temmuz 2023

Araştırma Makalesi/Research Article*

1925-1942 Yılları Arasında Balıkesir'in Modern Kente Dönüşümünde Etkili Olan Yerel Bir Yönetici İsmail Naci Kodanaz ve Çalışmaları

Merve ÜNER**

Öz

Osmanlı Devleti'nde 19. yüzyıla kadar devlet bünyesinde modernize edilmiş yerel bir yönetim anlayışı söz konusu değildir. Devletin yenileşme sürecinin başladığı Tanzimat dönemiyle birlikte Osmanlı Devleti'nde belediyeçilik teşkilatı ortaya çıkmıştır. Halkın yerel ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik bu yasal altyapı ilk önce büyük şehirlerde kurulmaya başlanmış, ardından da taşrada boy göstermiştir.

Tanzimat sonrası ülke genelinde yaygınlaşmaya başlayan belediyeçilik teşkilatının bir örneği de Balıkesir'de kurulmuştur. Az sayıda kadrosu ve belirli bir bütçe ile işe başlayan Balıkesir Belediyesi kurulduğu dönemde önemli çalışmalarda bulunmuş, bu çalışmaların devamını Cumhuriyet döneminde de sürdürmüştür.

Balıkesir Belediyesi'nde kuruluşundan günümüze değin pek çok belediye başkanı görev almış, bu kişiler gerçekleştirmiş oldukları altyapı hizmetleriyle şehrin çağdaş bir havaya bürünmesini sağlamışlardır. Özellikle Cumhuriyete geçiş sürecinde belediye başkanlığı yapmış olan İsmail Naci Kodanaz dönemi önem arz etmektedir. Çünkü yeni kurulmuş olan Türkiye Devleti'nde Cumhuriyet rejimine uyum sağlama sürecinde İsmail Naci Kodanaz'ın belediye başkanlığı yapmış olması Balıkesir gibi bir taşra kenti için dönüm noktasıdır.

Çalışmada, İsmail Naci Kodanaz'ın hem kısaca hayatına değinilmiş hem de 1925-1942 yılları arasında yapmış olduğu Balıkesir belediye başkanlığı ve çalışmaları değerlendirilmiştir. Çalışmada dönemin tarihine ışık

* Bu makalede Etik Kurul Onayı gerektiren bir çalışma bulunmamaktadır. There is no study that would require the approval of the Ethical Committee in this article.

** Doç. Dr., Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü,
(merveuner@balikesir.edu.tr), (Orcid: 0000-0002-1657-9921).

tutacak olan Türk Dili Gazetesi esas alınmış olmakla birlikte, yine konu hakkında bilgi veren diğer çalışmalardan da faydalanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İsmail Naci Kodanaz, Balıkesir, Cumhuriyet dönemi, belediye teşkilatı, belediye başkanı

Local Influencers in the Balıkesir into a Modern City Between 1925-1942 a Manager İsmail Naci Kodanaz and His Studies

Abstract

In the Ottoman Empire, until the 19th century, there was no modernized local administration approach within the state. With the Tanzimat period, when the renewal process of the state began, the municipality organization emerged in the Ottoman Empire. This legal infrastructure, which aims to meet the local needs of the people, first started to be established in big cities and then appeared in the countryside.

An example of the municipal organization that started to become widespread through out the country after the Tanzimat was established in Balıkesir. Balıkesir Municipality, which started to work with a small number of staff and a certain budget, carried out important studies when it was founded, and these studies continued in the Republican period.

Many mayors have served in Balıkesir Municipality since its establishment. These people provided the city with a modern atmosphere with the infrastructure services they have provided. Especially the period of İsmail Naci Kodanaz, who was the mayor during the transition period to the Republic, is important. Because the mayorship of İsmail Naci Kodanaz in the process of adapting to the Republican regime in the newly established Turkish State is a turning point for a provincial city like Balıkesir.

In the study, we will try to evaluate İsmail Naci Kodanaz's life is briefly mentioned and work as mayor of Balıkesir between 1925-1942 is evaluated. While the study was based on the Türk Dili Newspaper, which would shedlight on the history of the period other studies that gave information about the subject were also used.

Keywords: İsmail Naci Kodanaz, Balıkesir, Republican era, municipal organization, mayor

Giriş

19. yüzyıldan itibaren Osmanlı Devleti, Batılı devletler ile olan ilişkilerini ilerletme gereği duymuş, siyasi, sosyal ve ekonomik mevzularda onları örnek almış ve teşkilatlanmaya yönelik girişimlerde bulunmuştur. Teşkilatlanma düzenlemelerinin en önemlilerinden biri şüphesiz ki yerel bir yönetim olan belediyeciliktir. Osmanlı Devleti'nde önceleri belediye hizmetleri kadılar ve onun sorumluluğu altındaki yetkililer aracılığıyla yürütülmüş olsa da zamanla bu kişiler belediye işleri hususunda yetersiz kalmıştır. Şehirlerdeki düzeni ve şehir olmanın gerektirdiği intizamı sağlamak üzere belediye teşkilatlarının kurulması öngörülmüştür¹.

Avrupa'dan örnek alınarak uygulanan belediye kurumu Osmanlı'da önce yabancıların yoğun olduğu şehirlerde kurulmaya başlanmıştır. Bunların içerisinde İstanbul başta olmak üzere İzmir, Selanik, Bağdat², Beyrut ve Kıbrıs gelmektedir³. Ardından ise belediye teşkilatı taşradaki yerini almıştır. Bu şehirlerden biri de Balıkesir'dir. Osmanlı Devleti döneminde, taşrada belediyecilik alanındaki düzenlemelerin öncüsü, 1864 Vilayetler Nizamnamesi'dir. Vilayet reformunun bir ön uygulaması niteliğindeki düzenleme, aynı zamanda modern belediye anlayışını taşrada inşa edecek düzenlemelerin de öncüsüdür⁴.

Kerim Kani Akpınarlı'nın "Balıkesir Şehir ve Belediye Tarihi" adlı kitapta ulaştığımız veriler doğrultusunda BalıkesirBelediyesi'nin kuruluşunun da bu tarihe denk geldiği anlaşılmaktadır⁵. Kuruluş döneminde belediyenin işleri, şimdiki Ali Hikmet Paşa meydanında bulunan ve tek odalı olduğu belirtilen binadan idare edilmekte idi (**Bkz. Resim 1**).

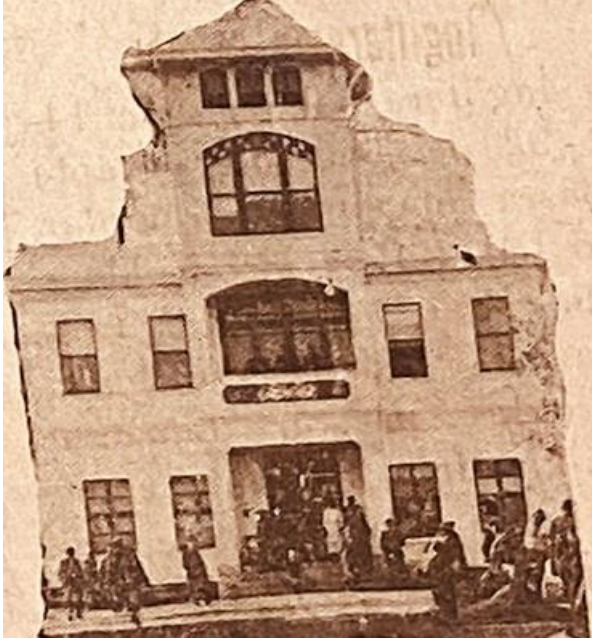
¹Ayrıntılı bilgi için bkz. Murat Küçükkuşurlu, *Erzurum Belediyesi Tarihi 1*, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2008, s.221-229. Ayrıca başta İstanbul'da başlayan bu yeni yönetim anlayışı ve gelişimi için bkz. İlhan Tekeli, "19. Yüzyılda İstanbul Metropol Alanının Dönüşümü", *Modernleşme Sürecinde Osmanlı Kentleri*, (Ed.PaulDumont, FrançoisGeorgeon), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1996, ss.19-30.

²Mehmet Demiryürek, "Kıbrıs'ta Modern Belediye Teşkilatının Doğuşu (1868-1876)", *Belleten*, C. 84, S. 301, Aralık 2020,s.1117.

³İlber Ortaylı, *Türkiye İdare Tarihi*, Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları No.180, Ankara, 1979, s.295-296.

⁴Ruşen Keleş, *Yerinden Yönetim ve Siyaset*, Cem Yayınevi, İstanbul, 1998, s.137; Ortaylı, *a.g.e.*,s.290.

⁵Kerim Kâni Akpınarlı, *Balıkesir Şehir ve Belediye Tarihi*, Balıkesir Belediyesi Kent Arşivi Yayınları No.1, 2009, s.117-118.

Resim 1: İlk Kurulan Balıkesir Belediyesi Binası⁶

Resmi kayıtlara göre, Balıkesir Belediyesi'nin ilk başkanı Deratam Efendi'dir⁷. Ancak Kerim Kâni Akpınarlı'nın eserinde Deratam Efendi'den önce dört belediye başkanının daha bu görevi icra ettiği belirtilmiştir. Söz konusu esere göre, Giridioğlu Ali Bey Balıkesir'in ilk belediye başkanıdır. Onun zamanında, belediyenin gerek kadrosu gerekse mali durumun yetersiz oluşu yapılan hizmetlerin önünde engel teşkil etmemiştir. Kuruluşundan itibaren belediye tarafından gerçekleştirilen köprü, yol yapımı, şehrin aydınlatılması, ilk eczanenin ve ilk hastanenin açılışı gibi hizmetler, dönemin öne çıkan belli başlı çalışmaları arasındadır⁸.

1920'de kurulan Büyük Millet Meclisi'nde henüz belediyelerin işleyişi hakkında bir karar verilmemiş, savaş bunalımını atlattırmaya çalışan yeni devlet bir süre daha Osmanlı Devleti'nden kalan belediye teşkilatlarını anlaşıyor sürdürmek zorunda kalmıştır. Balıkesir Belediyesi'nin de yönetim şekli ve görevleri Osmanlı'dan kalan nizamnameler gereği yönetilmiştir. 1930 yılında ise 1580 sayılı Belediye Kanunu yürürlüğe girmiştir. Çıkarılan bu kanun belediyelerin hizmet

⁶*Türk Dili Gazetesi*, 10 Mart 1929, S.865, s.1. Bu bina 1935 yılında Balıkesir'in hem belediye başkanı hem de valisi olarak görev yapan Salim Gündoğan döneminde yıktırılmıştır. Bu tarihlerde Balıkesir Belediyesi hükümet caddesindeki yeni binasına taşınmıştır. *Türk Dili Gazetesi*, 29 Mart 1935, S. 9602, s.1.

⁷www.balikesir.bel.tr/belediye-tarihcesi 4.04.2023.

⁸Akpınarlı, *a.g.e.*, s.119.

alanını genişletmiş ve görevlerini ayrıntılı biçimde tanımlamıştır⁹. Bu kanunla birlikte ülkede pek çok belediye yönetimi şekillenmiştir¹⁰. Balıkesir Belediyesi de 1930 yılından sonra söz kanun doğrultusunda hareket etmiştir.

Balıkesir Belediyesi'nde kuruluşundan günümüze değinpek çok başkan görevini yerine getirmiştir (**Bkz. Ek 1**). İçlerinde en uzun soluklu görev yapan kişi ise İsmail Naci Kodanaz'dır. Kendisi Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunun ardından Balıkesir Belediye başkanlığına seçilmiş ilk kişi olmakla birlikte, bu görevini önce dokuz yıl boyunca sürdürmüş, iki yıllık bir aranın ardından tekrardan belediye başkanı seçilerek altı yıl daha olmak üzere toplamda on beş yıl boyunca vazifesini yerine getirmiştir.

Balıkesir'in gelişiminde önemli katkıları bulunan İsmail Naci Kodanaz'ın belediye başkanlığı sürecinde şehrin yol, elektrik ve su meselesi gibi temel ihtiyaçları karşılamaya yönelik titizlikle çalıştığı görülmektedir. Muhtemelen çalışmalarındaki hassasiyet nedeni ile Balıkesir halkı tarafından benimsenmiş ve uzun süreli bir başkanlık görevi sürdürebilmiştir.

Bu çalışma öncesinde, Balıkesir üzerine genel olarak yapmış olduğumuz araştırmalar sırasında şehrin çağdaş gelişiminde öncülük edenler arasında belediye başkanı İsmail Naci Kodanaz'ın ismine rastlamış bulunuyoruz. Bunun üzerine İsmail Naci Kodanaz hakkında literatür taraması yapılmış ve kendisi hakkında daha önce hangi akademik çalışmalar yapıldığına dair bilgi edinebileceğimiz kaynaklar araştırılmıştır. Ardından tespit edilen çalışmalara nerelerden ve nasıl ulaşabileceğimiz belirlenmiştir. Sonrasında elde edilen veriler özenli bir şekilde tasnif edilmiş ve de konu ayrıntılı, tarafsız bir şekilde değerlendirilmiştir.

İsmail Naci Kodanaz hakkında kaynak olarak başvuru önceliğimiz çalışmanın özetinde de bahsettiğimiz üzere dönemin yerel gazetesi Türk Dili'dir. Gazetenin taraması yapıldığında İsmail Naci Kodanaz'ın şehre sağladığı hizmetlerin pek çok bilinmeyişi konusunda önemli ipuçlarına erişilmektedir. Yine kendisinin yapmış olduğu hizmetler hakkında fikir sahibi olabilmek için birincil ve ikincil kaynaklar, arşiv vesikaları, kitap, makale ve gazetelerde tespit edilmiş ve bu çalışmamızda derlenmiştir.

⁹1580 sayılı Belediye Kanunu maddeleri için bkz. *T.C. Resmi Gazete*, 14 Nisan 1930, S.1471, s.8821-8840. Bu kanun hakkında fikir sahibi olabilmek için Osman Ergin'in *Belediye Bilgileri* adlı çalışması da önemlidir. Bkz. Osman Ergin, *Belediye Bilgileri*, Osmanbey Matbaası, İstanbul, 1945.

¹⁰ Cumhuriyet'in ilanı sonrasında Türkiye'de belediyeciliğin gelişimi hakkında önemli bir çalışma olarak bkz. İlhan Tekeli, *Cumhuriyetin Belediyecilik Öyküsü (1923-1990)*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2009.

İsmail Naci Kodanaz üzerine yapmış olduğumuz araştırmada, hayatı ile ilgili kaleme alınmış sınırlı sayıda bilgilendirmelere erişilmiştir. Bunun yanı sıra Balıkesir Belediyesi başkanlığını üstlendiği rol üzerine kapsamlı bir yayın bulmak söz konusu değildir. Bu sebeple çalışmamızın Balıkesir tarihi literatürüne ve konu hakkında yapılacak çalışmalara önemli bir katkı sağlayacağı düşüncesindeyim. Memleketi olan Balıkesir'e ve kıymetli halkına yaptığı hizmetlerle ön plana çıkan İsmail Naci Kodanaz, Cumhuriyet'in kuruluşuna tanıklık etmiş biri olarak da şehir için önemli bir şahsiyettir.

İsmail Naci Kodanaz hakkındaki bu çalışmanın hayata geçirilmesindeki amacımız, Cumhuriyet'in ilanı sonrası bir taşra kenti olan Balıkesir'in böylesine kentsel bütünlüğe doğru ilerlemesinde hizmet etmiş mühim bir kişinin varlığı ve hakkındaki bilinmeyenleri genç kuşağa aktarmak idi. Balıkesir'in geleceğine yön veren projeleri hayata geçiren İsmail Naci Kodanaz, geniş hizmet yelpazesi ile her alanda şehir halkına kaliteli hizmet ulaştırmaya çalışmıştır. Balıkesir'de halen onun yaşam izleri bulunuyorken ne yazık ki günümüz şehir halkı tarafından isminin ve faaliyetlerinin bilinmiyor olması son derece üzücü bir durumdur. Nitekim kendisinin belediye başkanlığının üzerinden henüz bir asır dahi geçmemiş olmasına rağmen böylesine yetenekli bir yöneticinin hafızalarda yer edinmesi için halkımızın bilinçlendirilmesi hususu çalışmamız açısından önem arz etmektedir.

1.İsmail Naci Kodanaz'ın Hayatına Kısa Bir Bakış

1310 (M.1894-1895) yılında Balıkesir'de doğmuştur. İlköğrenimini Balıkesir'de tamamlamıştır. Tuhafiyecilikle ticarete atılan İsmail Naci Kodanaz, iki defa (1.3.1925-31.12.1934 /29.9.1936-4.11.1942) Belediye Başkanlığı görevinde bulunmuştur. Feyzi Sözen'er'in milletvekilliğine seçilmesi nedeniyle Halkevi Başkanlığı'na vali ve parti bakanı Ethem Aykut'un isteğiyle ikinci kez belediye başkanlığı döneminde görev yapan Naci Kodanaz getirilmiştir. Naci Kodanaz30 Mart 1939'dan itibaren bu görevini de icra etmeye başlamıştır. Kendisi aynı zamanda Spor Bölgesi başkan vekilliği görevini de üstlenmiştir¹¹. 25 Ocak 1969 tarihinde vefat etmiştir¹².

¹¹www.academia.edu/67251253/Cumhuriyetin_Belediye_Başkanları 2.04.2023; Akpınarlı, a.g.e.,s.122.

¹²*Milliyet*, 6 Şubat 1969, S.7617, s.7. İsmail Naci Kodanaz'ın aile hayatı hakkında daha fazla bilgi sahibi olunamamıştır.

Resim 2: İsmail Naci Kodanaz'a Ait Bir Fotoğraf¹³

2.İsmail Naci Kodanaz'ın Balıkesir Belediye Başkanlığı'na Seçilmesi

Cumhuriyet'in kurulmasından önce Türkiye'de Osmanlı Devleti'nden miras kalan 389 belediye mevcut idi. Mahalli idareler içerisinde önemli bir yer edinen belediyelerin pek çoğu bu dönemde halka yönelik gerekli hizmetleri yapabilecek güçte değildi¹⁴. Buradaki etken Anadolu'da ardı sıra yaşanan savaşlar ve halkın yaşadığı zorluklardır. 1923 yılında ülkenin yönetim şekli değişmiş olsa da Osmanlı dönemindeki belediye mevzuatı bazı iyileştirmelerle 1930 yılına kadar sürdürülmüştür.

Osmanlı Devleti'nden kalan ve gelişimini Cumhuriyet döneminde sürdürmeye çalışan belediyeler arasında Balıkesir Belediyesi de bulunmaktadır. Cumhuriyet'in ilanından sonra 1924'te belediye meclis yapısını yenilemek için yapılan seçimde Halk Fırkası adayları meclisi oluşturmuş, Halk Fırkası adayı İsmail Naci Kodanaz 1 Mart 1925 tarihinde Balıkesir Belediye başkanı seçilmiştir¹⁵. İsmail Naci Kodanaz'ın başkan seçilmesi, Balıkesir basınında olumlu bir etki yaratmıştır¹⁶.

1930 yılında yapılan belediye seçimleri ise önceki döneme göre farklılık göstermiştir. Birincisi bu seçimler tek dereceli yapılacak ve kadınlar ilk defa oy kullanabilecektir. Böylece kadınlar ilk kez belediye seçimlerinde seçme ve seçilme hakkı kazanmıştır. İkincisi Cumhuriyet Halk Fırkası (CHF) seçimlere tek başına değil, Serbest Cumhuriyet Fırkası (SCF) ile birlikte girmiştir. Üçüncüsü ise 1930 yılında 1580 sayılı Belediyeler Kanunu ile belediyelerin hizmet alanı genişletilmiş

¹³Türk Dili Gazetesi, 30 Eylül 1930, S.1322, s.1.

¹⁴Nilgün Adıgüzel, *Cumhuriyet Döneminde Belediyecilik (1923-1938)*, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yüksek Lisans Tezi), 2010, s.20-21.

¹⁵Balıkesir İl Yıllığı, Dizerkonca Matbaası, İstanbul, 1973, s. 426.

¹⁶Türk Dili Gazetesi, 23 Mayıs 1927, S.308, s.1.

ve görevleri ayrıntılı biçimde tanımlanmıştır¹⁷. Yeni kanuna göre belediye meclis üyeleri seçilmiş ve bu meclis üyeleri arasından Balıkesir'den belediye başkanı CHF'nin adayı İsmail Naci Kodanaz tekrar kazanmıştır. İkinci kez belediye başkanı seçilen İsmail Naci Kodanaz ilk döneminde dokuz yıl boyunca görev yapmıştır¹⁸.

1934 yılının Ekim ayında gerçekleşen belediye aza seçimleri yapılmıştır¹⁹. Belediye azalarının kullanmış olduğu reyler ile de önceki dönemlerde şehrin sorunları ile büyük ölçüde uğraşmış ve başarılı olmuş biri olarak CHF'nin en güçlü adayı İsmail Naci Kodanaz yeniden belediye başkanlığına seçilmiştir²⁰. Ancak İsmail Naci Kodanaz'ın 1934 yılındaki belediye başkanlığı İçişleri Bakanlığı tarafından onaylanmamış²¹, bu sebeple belediye başkanlığı görevi Balıkesir valisi Salim Gündoğan'a verilmiştir²². Ancak Salim Gündoğan'ın 1936 yılında Bolu'ya vali olarak atanması sebebiyle²³ şehirde hemen bir seçim süreci başlatılmış ve CHP²⁴'nin adayı İsmail Naci Kodanaz bir kez daha seçimi kazanmıştır. 16 Eylül 1936 yılında İsmail Naci Bey'in belediye başkanlığı İçişleri Bakanlığı tarafından onaylanmıştır²⁵

Belediye meclisinin görev süresinin dolması üzerine 1938 yılının Ekim ayında belediye meclis azalarının seçimi yapılmıştır. Şehir merkezindeki seçimlere göre CHP'nin gösterdiği adaylara verilen oyların çokluğu dikkat çekmiştir²⁶. CHP'ye olan bağlılığıyla bilinen İsmail Naci Kodanaz, 1 Kasım 1938 yılında meclis azalarının kullandığı oylarla belediye başkanlığı seçimini bir kez daha

¹⁷12 Ağustos 1930 yılında Fethi Okyar öncülüğünde kurulan Serbest Cumhuriyet Fırkası(SCF) Batı Anadolu'daki pek çok şehirde olduğu gibi Balıkesir'de de parti teşkilatını oluşturmuş ve hemen yerel seçimlere katılım sağlamıştır. Serap Taşdemir, "Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın Ayrıcalık Teşkilatlanması ve 1930 Yılı Belediye Seçimleri", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, C.19, S.39, Güz-2019, s.616.

¹⁸*Türk Dili Gazetesi*, 22 Nisan 1931, S.1494, s.1.

¹⁹*Türk Dili Gazetesi*, 14 Birinciteşrin (Ekim) 1934, S.4328, s.1.

²⁰*Türk Dili Gazetesi*, 8 İkinciteşrin (Kasım) 1934, S. 4347, s.1.

²¹İsmail Naci Kodanaz 1934 yılında belediye başkanlığına seçilmiş fakat henüz başkanlığı İçişleri Bakanlığı tarafından onaylanmamış olmasına rağmen belediye meclisini bir araya getirmek üzere bir toplantı düzenlemiş ve seçimler yapılmıştır. Henüz başkanlığı onaylanmadan İsmail Naci Kodanaz'ın bu girişimi yasalar gereği uygun değildir. *Türk Dili Gazetesi*, 5 İkinciteşrin (Kasım) 1934, S.4346, s.1.

²²*Türk Dili Gazetesi*, 18 İkinciteşrin (Kasım) 1934, S.4353, s.1.

²³*Türk Dili Gazetesi*, 23 Ağustos 1936, S.10025, s.1-2.

²⁴Cumhuriyet Halk Fırkası (CHF), 1935 yılından itibaren Cumhuriyet Halk Partisi olarak anılmaya başladığı için çalışmanın devamında CHP ifadesine yer verilmiştir.

²⁵BCA, 30.11.1.0/107-33-13, s.1-5, 15.09.1936.

²⁶*Türk Dili Gazetesi*, 2 Ekim 1938, S.4000, s.1.

kazanmıştır²⁷. 29 Kasım 1938 tarihinde İçişleri Bakanlığı tarafından belediye başkanlığı uygun görülüp, tayin edilmiştir²⁸. Seçimin ardından İsmail Naci Kodanaz meclis üyelerine öncelikle bu husustaki memnuniyetini dile getirmiştir. Yapmış olduğu konuşmanın devamında hükümet ile halkın arasındaki esaslı kuvvete dayanarak şehirdeki değişim ve kalkınma projelerini önceki dönemlerde olduğu gibi sürdüreceğini belirtmiştir²⁹.

Bir sonraki yerel seçimler ise 1942 yılında gerçekleşmiştir. Ekim ayında önce belediye meclisi azalarının seçimi için halk tarafından oylar kullanılmıştır³⁰. Azaların belirlenmesinin sonrasında ise Kasım ayında belediye başkanı seçimi yapılmıştır. Bu seçim Balıkesir için önemli bir dönüm noktasıdır. Çünkü yaklaşık on beş yıllık bir belediye başkanlığı yapan İsmail Naci Kodanaz bu seçimi kaybetmiş ve yerine Balıkesir Belediyesi başkanı olarak Antalya Cumhuriyet Savcısı olan Ferit Tüzel seçilmiştir³¹.

3. İsmail Naci Kodanaz Döneminde Balıkesir Belediyesi Bütçe ve Muka-yeseleri

1925 yılında yapılan seçimde oyların çoğunluğunu alan İsmail Naci Kodanaz belediye başkanı olarak Balıkesir'de göreve başlamıştır. Bu tarihten itibaren uzun yıllar belediye başkanlığı görevini sürdüren İsmail Naci Bey, bayındırlık, sağlık, ekonomi ve muhtelif şehir işleri gibi birçok önemli meseleyi derhal ele alınması gereği hususunda çevresindeki yetkililerle ittifak ederek yapacağı faaliyetlerin mali programı olan bütçesini hazırlamıştır. İsmail Naci Kodanaz'ın başkanlığında gerçekleştirilecek olan belediye faaliyet raporuna göre Balıkesir Belediyesi'ne hükümet tarafından verilen senelik mali bütçe aşağıda verilen tablodaki gibidir:

Yılı	Bütçe (Lira)
1929	179.941
1930	187.802
1931	184.430

²⁷Türk Dili Gazetesi, 2 Kasım 1938, S.4025, s.2.

²⁸BCA, 30.11.1.0/126-42-11, s.1-4, 29.11.1938.

²⁹Türk Dili Gazetesi, 2 Kasım 1938, S.4025, s.2.

³⁰Türk Dili Gazetesi, 1 Ekim 1942, S.3401, s.1.

³¹Türk Dili Gazetesi, 3 Kasım 1942, S.3424, s.1.

1932	113.760
1933-1934	113.450
1935	142.000 ³²
1936	130.000
1937	140.000
1938	163.950
1939	167.900
1940	176.000
1941	163.000
1942	178.000

Tablo 1: İsmail Naci Kodanaz'ın Başkanlığını Sürdüğü Balıkesir Belediyesi'ne Hükümet Tarafından Verilen Toplam Bütçe ve Yıllara Göre Değişimi³³

Tablodaki veriler doğrultusunda 1929-1942 yıllarındaki Balıkesir Belediyesi toplam bütçesinin yıllara göre değişimi ortadadır³⁴. Bütçe verilerinden en mühim farkın 1931-1932 yılları arasında olduğu görülmektedir. 1931 yılındaki belediye bütçe verilerine göre hükümetin buna bağlı olarak belediyenin kazanç oranı yüksektir. Buna karşın 1932 yılında bu mali verilerde düşüş yaşanmasının nedeni ekonomik açıdan sıkıntılı bir süreç yaşanmasıdır. 1930'lu yıllarda tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de ekonomik buhranın olumsuz etkileri, belediye bütçelerini adeta dibe vurdurmuştur. Balıkesir Belediyesi'nin de söz konusu süreçten etkilendiği tablodaki verilerden anlaşılmaktadır. Ekonomik buhranın Balıkesir iline yansımalarını dönemin gazete sütunlarına taşınan haberlerden izlemek mümkündür. Balıkesir Valisi İbrahim Ethem Akıncı'nın 1932 yılı başında ve millet meclisi başkanı Kazım Paşa'nın 1932 yılı ortasında gazetelere verdiği

³² 1935 yılında Balıkesir belediye başkanı Salim Gündoğan'dır. Dolayısıyla bu tarihteki vilayet bütçe miktarı onun döneminde hesaplanmıştır.

³³ Tablodaki veriler, Türk Dili Gazetesi'nden Balıkesir Belediyesi'nin yıllık bütçe toplantılarından elde edilmiştir.

³⁴ Tabloda Balıkesir Belediyesi'nin 1935 yılına ait toplam bütçe miktarı verilmemiştir. Bunun nedeni 1935 yılında belediye başkanı olarak Salim Gündoğan'ın Balıkesir'de görev yapıyor olmasıdır.

mülakatlarda hükümet tarafından ekonomik buhrana yönelik ülke ve il genelinde önlemlerin alınmaya çalışıldığı belirtilmiştir³⁵.

4.İsmail Naci Kodanaz'ın Balıkesir Belediye Başkanı İken Yapmış Olduğu Çalışmalar

4.a.Su Meselesi

Halkın müşterek ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik kurulan belediyelerin en önemli sorumluluklarından birisi su ihtiyacını gidermektir. Osmanlı Devleti'nde belediyelerin kurulmasının ardından şehirlerde içme suyu çalışmaları başlatılmıştır. 20. yüzyıl başlarında Balıkesir'de de bu anlamda ciddi çalışmalar yapılmış, içme suyu şehre toprak künkler vasıtasıyla getirilmiştir. Bunun yanı sıra şehrin içme suyuna erişebilmesi ve suyun dağıtımını amacıyla merkeze yakın yerlere depolar, çeşmeler yaptırılmıştır³⁶.

1920'li yıllarda ise Balıkesir'e verilen su pek çok ana kaynaktan sağlanmakta idi. Bu kaynaklardan gelen içme suyu çeşitli çeşme ve şadırvanlar vasıtasıyla halka ulaştırılmıştır. Ancak bu şadırvan ve çeşmelerin zamanla kuruması ve bozulması nedeniyle şehirde susuzluk ciddi bir mesele haline dönüşmüştür. Buna bağlı olarak, şehrin suyolları tamir ettirilmiş ve suyun düzenli bir şekilde gelmesi için çalışılmıştır³⁷. Ancak yapılan bu faaliyetler sonucunda çok başarılı bir sonuç elde edildiği söylenemez.

Cumhuriyet sonrası halk için bir sorun teşkil eden içme suyu gündemini korumaktadır. Yerleşim yerlerinin içme suyu ihtiyacının karşılanabilmesi için 10 Mayıs 1926 tarihinde 831 sayılı Sular Hakkında Kanun çıkarılmıştır³⁸. Bu kanun ile şehir ve kasabaların içme suyunu temin etme görevi belediyelere devredilmiştir. Söz konusu kanunun hemen şehirlerdeki belediyeler tarafından uygulanması esas alınmıştır.

Su üzerine yapılan çalışmalar kapsamında Balıkesir belediyesi de işe koymuş, dönemin belediye başkanı İsmail Naci Kodanaz bu durumu çözüme kavuşturmak için harekete geçmiştir. Balıkesir halkının içme suyuna olan ihtiyacı

³⁵*Türk Dili Gazetesi*, 12 Ocak 1932, S.1714, s.1,2; *Türk Dili Gazetesi*, 28 Ağustos 1932, S.1901, s.1,3; Ahmet Sert, *1923-1960 Döneminde Sosyal, Siyasal Ekonomik Açından Balıkesir*, Yeditepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü (Yüksek Lisans Tezi), 2021, s.124.

³⁶ Sert, *a.g.t.*, s.45.

³⁷ Yüzbaşı İshak Hakkı Bey, *1920'de Balıkesir*, Balıkesir Valiliği Kültür Yayınları, Balıkesir, 1997, s.36-37.

³⁸*T.C. Resmî Gazete*, 10 Mayıs 1926, S.368, s.1

ve bu konudaki müşkülâtı dikkate alınarak herkesin sağlıklı bir içme suyuna kavuşabilmesi için büyük külfet ve masraflarla şehre Soğukpınar'dan su getirilmiş, muhtelif mahallelerde yaptırılmış olan çeşmelere dağıtılmıştır. Ancak bu süreçte içme suyunu temizlik amaçlı kullananların olması sorun teşkil etmiştir. Belediye tarafından içme suyunun temizlik amacı ile kullananların cezalandırılacağı beyan edilmiştir³⁹.

İnsan hayatının en temel fizyolojik ihtiyaçlarından biri olan su meselesi için 1930'lu yıllarda belediye tarafından Balıkesir'deki çalışmalar arttırılmıştır. Önceden yapılmış olan su şebekesi artık halkın ihtiyacını karşılamamaktadır. Buradaki etken hem şehirdeki nüfusun artması hem de su şebekesinin çağın getirdiği şartlar altında geride kalmış olmasındandır. Bu soruna çözüm bulabilmek için 1932 yılında belediye tarafından şehir sularının ıslahı ve son sistem çeşmelerin yapımı için çalışmalar başlatılmıştır⁴⁰. Yıllardan beri toprak künklerle şehre getirilen sular için modern demir boru hatları döşenmiştir. Bu sayede su miktarının halka ulaşımı arttırılmıştır⁴¹.

Balıkesir Belediyesi bu çalışmalarla da yetinmemiş ve bir su mühendisini bu işle meşgul olması için görevlendirmiştir. Mühendisin yapmış olduğu tetkikler doğrultusunda Tepecik, Bereketli, Dereçiftlik, Tayıplar ve Bıçkıdere suyu⁴² ve Çataldağ'dan şehre su getirtebilmek için araştırmalar yapılmış ve yapılacak harcamalar çıkarılmıştır. Ancak yapılan bütün çalışmalara rağmen su meselesi şehrin gündemini uzun yıllar meşgul edecektir⁴³.

Şehre içme suyu verilmesi sorunu İkinci Dünya Savaşı ve sonrasında da şehirde yaşanan yokluklar ve ekonomik sıkıntılarla birlikte en önemli meselelerinden biri olmaya devam etmiştir⁴⁴.

Sonuç itibarıyla İsmail Naci Kodanaz dönemi belediyesinin içme suyu projesi, belediyenin maddi imkânlarını çok fazla aştığı sebebiyle istenilen şekilde çözümlenememiş olsa da bu konuda girişimi sağlanan teşebbüsler kısmen de olsa başarıya ulaşmıştır.

³⁹*Türk Dili Gazetesi*, 10 Temmuz 1927, S.346, s.4.

⁴⁰*Türk Dili Gazetesi*, 15 Temmuz 1932, S.1866, s.2.

⁴¹*Türk Dili Gazetesi*, 17 Teşrinisani (Kasım) 1933, S.4060, s.2.

⁴²*Türk Dili Gazetesi*, 30 Eylül 1937, S.10294, s.1-2.

⁴³*Türk Dili Gazetesi*, 10 Şubat 1938, Sayı:3774, s.1,2.1930'lu yıllarda yapılan içme suyu çalışmaları ile ilgili olarak yine Kaynak Dergisi'nin 29 Ekim 1940 tarihli sayısında bazı bilgiler verilmiştir. Bkz. *Kaynak Dergisi*, 29 Ekim 1940, Sayı:93. s.390-392.

⁴⁴ Sert, a.g.t.,s. 48.

4.b. Elektrik Meselesi

Balıkesir’de 20. yüzyıl başlarına bakıldığında henüz elektrik hizmeti bulunmuyor idi. Bu dönemde şehrin elektrik ihtiyacını karşılamak için fenerler kullanılmıştır. Milli Mücadele döneminde de Balıkesir’de elektrik ihtiyacını karşılamak için ihaleler açılmış olsa da şehirdeki Yunan mezalimi bu çalışmaları aksatmıştır⁴⁵. Ancak bu olumsuz koşullar karşısında dahi belediyenin şehrin aydınlatılması hususunda harekete geçtiği kayıtlarda yer almıştır. 1921 yılında Balıkesir’de küçük çapta bir elektrik üretim tesisi kurulduğu bu bilgiler arasındadır. Yine Yüzbaşı İshak Hakkı Bey’in “1920’de Balıkesir” isimli eserinde Balıkesir’deki belediyenin elektrik çalışmaları hakkında kısaca fikir sahibi olabilmekteyiz⁴⁶.

Balıkesir’in elektrikle aydınlatılması mevzusu, Cumhuriyet’in ilk yıllarından itibaren belediyeyi meşgul eden konulardan biriydi. 1925 yılında belediye başkanı seçilen İsmail Naci Bey döneminde elektriğin Balıkesir’de yaygınlaşması için çeşitli düzenlemelerle çözüm aranmıştır. Ancak Kodanaz’ın belediye başkanlığının ilk yıllarında elektrik enerji altyapısındaki sorunlar gereği gibi gelişme gösterememiştir⁴⁷. Çünkü elektrik yatırım sermayelerinin büyük meblağlı olması nedeniyle, belediyeler bütçeleri sınırlı olduğu için yapılacak tesislerde zorluk yaşanmıştır⁴⁸.

1929 yılına gelindiğinde, Balıkesir Belediyesi bir elektrik şebekesi yaptırmak üzere harekete geçmiştir⁴⁹. Şehrin aydınlatılması hususunda İtalyan Marelli şirketi adına M. Redelli adında bir müteahhit ile temasa geçilmiş ve belediyenin tanzim ettiği bir şartname imzalanmıştır. Yapılan şartname esasında alınacak motorların ikisi iki yüz, biri yüz beygir kuvvetinde olacaktı. Bir sene içerisinde bitirilmesine karar verilen elektrik tesisatı tamamlanamaz ise şartname feshedilecek ve belediyenin bu işe başlarken vermiş olduğu otuz bin liralık depozito müteahhit tarafından iade edilecektir. Elektrik müessesesi için gerekli istimplak edilen yeri belediye sağlayacak idi. Şehrin cadde ve sokaklarına 21 kilometre kablo çekilmesi kararlaştırılmıştır. Genel aydınlatma için fabrika tarafından belediyeye senede 100 bin kWh miktarında elektrik cereyanı verilecek ve ücret

⁴⁵ Bu konu hakkında bkz. Merve Üner, “20. Yüzyıl Başlarında Balıkesir’de Elektrik İmtiyazına Dair Çalışmalar”, *Bir Ömür Tarihle Yaşamak: Prof. Dr. Refik Turan*, Berikan Yayınevi, Ankara, 2022, ss.799-812.

⁴⁶Yüzbaşı İshak Hakkı Bey, *a.g.e.*, s.54.

⁴⁷İsmail Naci Kodanaz ile yapılan bir mülakatta *lağım*ların bir an önce inşa edilerek *tamamlanması* ve yolların yapımı hususu da bütçeyi zorlayan durumlar arasında yer aldığı için şehrin elektrikle aydınlanmasının bir nevi gecikme sebebi olduğu anlaşılmaktadır. *Türk Dili Gazetesi*, 19 Haziran 1927, S.321, s.1

⁴⁸ Ercan Haytoğlu, “Denizli Kentinin Elektrik Tarihine Bir Bakış (1924-1954)”, *Belgi Dergisi*, Sayı:16, (Yaz 2018/II) Prof. Dr. Halil İnalçık Özel Sayısı, s.901.

⁴⁹*Türk Dili Gazetesi*, 21 İkincikanun (Ocak) 1929, S.826, s.1.

alınmayacaktır. Elektrik tüketim miktarı her kWh saati için yirmi beş kuruş olarak ücret tarifesi belirlenmiştir. İtalyan fabrikasına kurmuş olduğu işletme için 30 senelik imtiyaz hakkı verilmiştir⁵⁰. İmzalanan şartname doğrultusunda İsmail Naci Kodanaz'ın öncülüğünde şehrin belki de en büyük menfaati gözetilmiş olduğu anlaşılmaktadır.

Elektrik düzeneği en son teknolojiye göre tesis edilen santral bugünkü Balıkesir stadyumunun arka tarafında kurulmuştur⁵¹. Şehrin elektrik tesisatının geniş alanlara yayılmasını sağlamak amacıyla şehrin en ücra köşelerine kadar elektrik direkleri dikilmiş⁵², direklere lambalar takılmıştır⁵³.

13 Ocak 1930 yılında temeli atılan elektrik tesisatının yapımı⁵⁴ bir yıl sonra tamamlanmış ve 9 Ocak 1931 yılında Belediye Reisi İsmail Naci Kodanaz tarafından açılmıştır. Açılışa Kolordu Kumandanı Ali Hikmet Paşa, Cumhuriyet Halk Fırkası'ndan Hacim Muhittin ve Halil Beyler, dönemin valisi Özdemir Salim Bey ve birçok önemli şahıs katılmıştır. Kodanaz, Balıkesir'in medeniyet yolunda önemli bir faaliyette bulunduğu elektrik santralının hayırlı olması temennisiyle uzunca bir konuşma yaparak açılışı yapmıştır⁵⁵. Açılış sonrası bazı cadde ve sokaklar aydınlatılmaya başlanmıştır. Şehrin elektrikle aydınlatılması ise halk tarafından büyük sevinç ile karşılanmıştır⁵⁶.

Ancak bir müddet sonra bir kısım sokakların yeterince aydınlatılamamasına yönelik şikâyetler konusu belediyeye intikal etmiştir. Belediye Başkanı İsmail Naci Kodanaz tarafından elektriği sağlayan firma ile temasa geçilmiş ve bu durumun düzeltilmesi talep edilmiştir⁵⁷. Müzakere edilen hususta anlaşma sağlanamayınca elektrik işletme imtiyazının Marelli şirketinden Elektrik Türk Anonim Şirketi'ne⁵⁸ devredilmesi kararı alınmıştır⁵⁹. 30 senelik elektrik imtiyaz hakkı verilen şirketle bir de mukavelename imzalanmıştır⁶⁰.

⁵⁰*Türk Dili Gazetesi*, 25 Birinciteşrin (Ekim) 1929, S.1048, s.1-2.

⁵¹*Türk Dili Gazetesi*, 13 İkincikanun (Ocak) 1930, S.1115, s.1.

⁵²*Türk Dili Gazetesi*, 25 Temmuz 1930, S.1265, s.1-2.

⁵³*Türk Dili Gazetesi*, 7 Kânunusani (Ocak) 1931, S.1408, s.2.

⁵⁴*Türk Dili Gazetesi*, 13 İkincikanun (Ocak) 1930, S.1115, s.1.

⁵⁵*Türk Dili Gazetesi*, 11 Kânunusani (Ocak)1931, S.1412, s.1-2.

⁵⁶*Türk Dili Gazetesi*, 7 Kânunusani (Ocak) 1931, S.1408, s.2.

⁵⁷*Türk Dili Gazetesi*, 26 Mayıs 1931, S.1518, s.2.

⁵⁸1920-1930 yılları arasında Türkiye'de kurulan 201 Türk Anonim Şirketleri yabancıların elinde bulunan elektrik, havagazı, su, tramvay ve telefon şirketlerinin imtiyazlarını almak amaçlı kurulmuştur. Belediye hizmetleri olan söz konusu şirketler yabancıların elindeydi. 1930'lu yıllardan itibaren bu şirketler millileştirilmiştir. Hacer Karabağ, *Osmanlıdan Cumhuriyet'e Bursa'da Elektriğin Tarihi (1906-1939)*, Gaye Kitabevi, İstanbul, 2020, s.32-33.

⁵⁹*Türk Dili Gazetesi*, 8 Haziran 1931, S.1529, s.1.

⁶⁰*Türk Dili Gazetesi*, 24 Kânunuevvel (Aralık) 1933, S.4090, s.2.

İlerleyen süreçte ise Balıkesir Belediyesi ile elektrik hususunda Türk Anonim Şirketi arasında da sorunlar ortaya çıkmıştır. İki tarafı anlaşmazlığa düşüren mesele, elektrik kWh ücretleridir. Balıkesir Belediyesi İngiliz lirasının düşmesini ileri sürerek, şirketten elektrik ücretlerinde indirim yapılmasını talep etmiştir. Bunun üzerine bir hakem heyeti kurulmuş⁶¹ olsa da, hakemler belediyeyi haksız bulmuş, mukavelenin 10. maddesi gereği belediyenin isteği reddedilmiştir⁶². Mukavelenin 10. maddesine göre elektrik ücretleri İngiliz lirasının değerine göre belirlenecek idi⁶³. İngiliz lirasının daima sabit kalacağı düşünülmemiştir. Ancak buradaki önemli husus, İngiliz lirasının düşmesi sebebi ile buna bağlı olarak elektrik ücretlerinde indirim yapılması belediyenin şirketten yapmış olduğu talebini haklı çıkarmaktadır. Ayrıca belediye, elektrik ücretlerinin o günkü hayat şartlarına nispetle pahalı olması yüzünden halkının lehine karar vermiştir.

Bu mevzu, Balıkesir Belediyesi'nin gündemini uzun süre meşgul etmiştir. Belediye elektrik ücretlerinin düşürülmesi hususunda ısrarcı olup, tekrardan şirketle müzakerelere başlamıştır. Hatta belediye bu mevzuda gereken yapılmaz ise durumu meclise bildireceklerini iletmişlerdir⁶⁴. Şirket yapılan görüşmelerde 10. maddede bir değişiklik yapılmasını teklif etmiş, elektrik ücretlerinin mazot fiyatı üzerinden belirlenmesini önermiştir. Bu öneri, halkın aleyhine işleyecek bir durumdur. Ancak şirketin yeni formül olarak sunduğu mazot önerisi belediyeyi düşündüğünden değil, tamamen kendi menfaatine uygun yeni esaslar oluşturmak içindir.

Elektrik meselesi hukukçular tarafından da yorumlanmış, hatta bu mevzuda hukukçuların fikirlerini öğrenebilmek için *Türk Dili Gazetesi* tarafından anket düzenlenmiştir⁶⁵. Yine aynı gazetede Belediye başkanı İsmail Naci Bey'in de konu hakkındaki görüşleri yer kaplamıştır⁶⁶. Anlaşılan şu ki uzunca bir süre şehir halkını ilgilendiren elektrik kWh ücreti meselesi devamlı olarak münakaşalara sebebiyet vermiştir. Netice itibarıyla da belediye ve şirket arasında yapılan müzakereler doğrultusunda bir sonuca varılamamıştır.

Cumhuriyet idaresi elektrik konusunda yaşanılacak bu gibi sıkıntıları fark ettiği bu işletmelerin satın alınmasına ve yapılan özel kanunlarla belediyelere

⁶¹*Türk Dili Gazetesi*, 22 Haziran 1932, S.1846, s.2.

⁶²*Türk Dili Gazetesi*, 1 İkinciteşrin(Kasım) 1932, S.1953, s.2; *Türk Dili Gazetesi*, 20 Teşrinisani (Kasım) 1933, S.4062, s.1-2.

⁶³*Türk Dili Gazetesi*, 21 Teşrinisani (Kasım)1933, S.4063, s.3.

⁶⁴*Türk Dili Gazetesi*, 12 Kânunuevvel (Aralık) 1333, S.4080, s.2.

⁶⁵Anket, *Türk Dili Gazetesi* 17-24 Kânunuevvel(Aralık) 1933 arasında yer almıştır. *Türk Dili Gazetesi*, 17 Kânunuevvel (Aralık) S.4084, s.1; *Türk Dili Gazetesi*, 24 Kânunuevvel(Aralık) 1933, S.4090, s.1,3.

⁶⁶*Türk Dili Gazetesi*, 25 Kânunuevvel (Aralık) 1933, S.4091, s.1,3.

birakılmasına karar vermiş, elektrikleştirme işleri belediyelere devredilmiştir. 1938 yılından 1944 yılına kadar pek çok şehirde işletmeler çıkarılan kanunlarla satın alınmışlardır⁶⁷. Balıkesir’de de 1939 yılında elektrik şirketine verilmiş olan 30 senelik imtiyaz hükümet tarafından feshedilmiş, 1 Temmuz 1939 tarihinden itibaren artık elektrik şirketi hükümet adına çalışmaya başlamıştır⁶⁸. 27 Temmuz 1939 tarihinden itibaren ise elektrik santrali idaresi Balıkesir Belediyesi’ne devredilmiştir⁶⁹.

4.c. Altyapı Hizmetleri

Bir şehirde sağlıklı yaşam koşullarının gerçekleştirilmesi için ilk yapılması gereken hususlardan biri kanalizasyon sisteminin oluşturulmasıdır. Her şehrin yöneticisi tarafından bilinen bir gerçek olmasına karşın ülke şehirlerinde bu sistemler ya hiç kurulamamış ya da kentin yüksek gelirli kesimlerinde kısmen gerçekleştirilebilmiştir⁷⁰. Anadolu’daki pek çok şehirde var olmayan bu sistemin oluşumu için Cumhuriyet’in ilanı sonrasında adımlar atılmaya başlanmıştır.

Osmanlı Devleti döneminde Balıkesir de kanalizasyon sistemi mevcut olmayan şehirler arasındaydı. Bu husus her zaman şikâyet sebebi idi. Şehrin evlerinin lağımları derelere akmakta, bu da etrafa kötü kokular yayarak sağlıksız bir ortama sebebiyet vermekte idi. Bundan dolayı, Cumhuriyet’in ilk yıllarında çevre sağlığı için belediye başkanı İsmail Naci Kodanaz kanalizasyon çalışmalarına ağırlık vermiştir. Özellikle 1929’lu yıllarda kanalizasyon şebekesi tesis etme çalışmalarına başlanmıştır⁷¹.

Bu dönemde lağım sularının karıştığı şehir merkezindeki Çay Deresi öncelikli çalışma alanıdır. Yoğun bir nüfusun bulunduğu derenin etrafında başlanan kanalizasyon inşaatının tamamlanması uzun bir süreci gerektirmiştir⁷². Şehirde çevre sağlığını olumsuz etkileyen bir diğer dere ise Kasaplar Deresi’dir. Bu dere

⁶⁷Naziye Özdemir, “İmparatorluktan Cumhuriyete Türkiye’de Elektrik Tarihsel Gelişimi (1850-1938)”, *Osmanlı Medeniyeti Araştırmaları Dergisi*, Cilt 2, Sayı 3, Temmuz 2016, s. 28.

⁶⁸*Türk Dili Gazetesi*, 1 Temmuz 1939, S.4218, s.2.

⁶⁹*Türk Dili Gazetesi*, 27 Temmuz 1939, S.4240, s.2.

⁷⁰ İlhan Tekeli, *Kentsel Arsa, Altyapı ve Kentsel Hizmetler*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2009, s.149.

⁷¹*Türk Dili Gazetesi*, 28 İkinciteşrin (Kasım) 1929, S.1076, s.2. Çay deresi kanalizasyon inşa faaliyeti oldukça uzun süre devam etmiştir. 11 Haziran 1939 tarihli Türk Dili Gazetesinde halen bu inşaaata devam edildiği belirtilmiştir. *Türk Dili Gazetesi*, 11 Haziran 1939, S.4201, s.1.

⁷²*Türkiye Salon ve İlanat Gazetesi*, 1927, s.21.

belediye tarafından kapatılmış ve üzerine 348 metre uzunluğunda genişçe bir cadde inşa edilmiştir⁷³.

İsmail Naci Kodanaz'ın önem verdiği altyapı hizmetlerinden biri de yol yapımıdır. Bilindiği üzere yol yapımı bir kentin gelişmesi açısından çok önemlidir. Balıkesir Belediyesi tarafından yeni yollar inşa etmek, var olan yolları genişletmek ve bakımını yapmak gibi işlemler yapacakları projeler arasındadır. Bu hizmetler için belirli bir planlama aşaması yürütülmüştür. İsmail Naci Kodanaz'ın belediye başkanlığı sürecinde Balıkesir'in gündendüne bu hususta yenileştiği ortadadır. Yol yapımı çalışmalarına önem veren Balıkesir Belediyesi tarafından öncelikle yolların asfalt ve şose yol yapımına önem verilmiş, ardından bakımsız bulunan yolların yapımına özen gösterilmiştir⁷⁴.

4.d. İmar Faaliyetleri

Cumhuriyet'in kuruluş döneminde belediyeler şehirlerin fiziksel yapısının düzenlenmesi ve geliştirilmesi için imar faaliyetlerine de ağırlık vermişlerdir. Buradaki en büyük amaç, Cumhuriyet öncesi yaşanan savaşlar sebebiyle harap halde bulunan kentlerin modern görünüme kavuşabilmesidir. Balıkesir de, Cumhuriyet öncesi dönemde kentleşme açısından oldukça geri kalmış bir görüntüye sahiptir. Bu sebeple şehirdeki kentsel modern görüntü çalışmaları başlatılmıştır.

Balıkesir'in Cumhuriyet dönemindeki imar üzerine gelişmeleri incelendiğinde, belediye tarafından özellikle 1930'lu yılların sonunda imar planı, şehrin haritasının çizilmesi konusunda yoğun çalışmalar yapıldığı anlaşılmaktadır⁷⁵. Bu işlemlerin ardından yapımı başlatılan parklar, bahçeler, kulüp, stadyum, yollar ve kaldırımlar Balıkesir'de imar faaliyetlerinin en bariz örneklerini teşkil etmiştir.

Kentte 29 Ekim 1936 yılında açılan Atatürk Parkı, halkın bir araya gelebileceği şehrin en büyük dinlenme alanı olarak dikkat çekmektedir. Yine Atatürk

⁷³*Türk Dili Gazetesi*, 17 Temmuz 1933, S.4060, s.2.

⁷⁴*Türk Dili Gazetesi*, 9 İkinciteşrin (Kasım) 1937, S.3705, s.2; *Türk Dili Gazetesi*, 17 Temmuz 1933, S.4060, s.2. 1920'lerin başında şehirdeki karayollarının bir kısmı şose, diğer kısmı ise toprak yoldur. Yolun toprak kısmı ise bozuk durumdadır. Şose yollar da uzun bir süre tamir görmemiş, 1922 yılının kışında tamir yapılmışsa da bu esaslı bir tamirat olmayıp ümit edilen fayda sağlanamamıştır. Bu tarihlerden sonra Balıkesir'de 1930 ve 40'lı yıllarda mevcut karayollarında çeşitli onarım ve iyileştirmeler yapılmıştır. Yüzbaşı İshak Hakkı Bey, *a.g.e.*, s.35.

⁷⁵*Türk Dili Gazetesi*, 29 İkincikanun (Ocak) 1930, S.1429,s.1; *Türk Dili Gazetesi*, 28 Kasım 1936, S.10106, s.1; İsmail Naci Kodanaz tarafından Balıkesir'in kadastral haritasının yapılması için bir kadastro heyeti getirilmiştir. Bu heyet tarafından 1/2000 ölçekli planı Balıkesir belediye meclisinde onaylanmıştır. *Türk Dili Gazetesi*, 19 Nisan 1940, S.2660, s.2.

Parkı'nda yüzme havuzu, gazino, tenis ve spor alanları yapılması Naci Kodanaz'ın başkanlığı döneminde belediyenin planları dâhilinde ilerlemiştir⁷⁶. İlaveten, belediye tarafından Atatürk parkına fidan ve çiçek ekimi de gerçekleştirilmiştir. Yine bu dönemde mevcut parklar ve dar sokaklar genişletilmiş, çıkmaz sokaklar iyileştirilmiş ve bütün bunlar yapılırken çok sayıda gayrimenkul istimlak edilmiştir⁷⁷.

Ayrıca şehrin en işlek caddeleri olan Vasıfçınar, Milli Kuvvetler ve Anafaltar Caddeleri imkânlar dâhilinde genişletilmiş, bu caddelerde kaldırım ve ağaçlandırma çalışması ile meşgul olunmuştur⁷⁸. Yine günümüz Balıkesir'inde Çamlık Tepesi olarak bilinen mahale belediye tarafından çam ağaçları dikilmiş ve bir koru haline çevrilmiştir⁷⁹. Kent içinde ve dışındaki yollar üzerinde de çok sayıda köprü inşa edilmiştir⁸⁰. Mezbağa, soğuk hava deposu ve buz fabrikasının inşasına da başlanmıştır⁸¹. Bu çalışmalar, Balıkesir Belediyesi'nin bir yandan çevre ve doğa konusunda ne kadar duyarlı davrandığının bir yandan da şehre modern yaşantıyı yerleştirme çabasının göstergesidir.

4.e.Sağlık İşleri

Cumhuriyet'in ilk yıllarında ülke nüfus artış hızının düşük olması sebebiyle nüfusun hızla artmasını sağlayıcı önlemler alınması gerekmiştir. Bunun için öncelikle sağlık koşullarının iyileştirilmesi gerekmekte idi. Bu konuda tedavi hizmetlerine katkıda bulunacak görevlerden biri de belediyelere verilmiştir. Bu sebeple, Cumhuriyet'in ilk yıllarındaki belediyelerin izlenecek planlarında sağlık ölçütü ön plandadır. Belediyeler verilen görev dolayısıyla toplumun sağlığını ve refahını geliştirmek için çeşitli sağlık çalışmaları yürütmüşlerdir. Balıkesir Belediyesi'nin de bu hususta gerçekleştirdiği bazı çalışmalar söz konusudur.

Yapmış olduğumuz araştırmalar neticesinde Balıkesir Belediye başkanı İsmail Naci Kodanaz döneminden önce Balıkesir'de sağlık kurumu olarak bir Memleket Hastanesi ve dispanser mevcuttur. Önceleri dispanser belediye binası içerisinde faaliyetlerini sürdürürken, 1926 yılında Ali Şuuri İlkokulu karşısındaki bir binaya nakledilmiş, 1928 yılında ise dispanser ticaret odasının altındaki eski

⁷⁶Türk Dili Gazetesi, 9 İkinciteşrin (Kasım) 1937, S.3705, s.2.

⁷⁷Türk Dili Gazetesi, 10 Mart 1937, S.10172, s.1,3;Türk Dili Gazetesi, 9 İkinciteşrin(Kasım) 1937, S.3705, s.2; 6 Ocak 1937, S.10133, s.1, Türk Dili Gazetesi, 1 Temmuz 1938, S.3922, s.2.

⁷⁸Türk Dili Gazetesi, 9 İkinciteşrin (Kasım)1937, S.3705, s.2.

⁷⁹Türk Dili Gazetesi, 10 Mart 1937, S.10172, s.1.

⁸⁰Türk Dili Gazetesi, 9 İkinciteşrin (Kasım) 1937, S.3705, s.2

⁸¹Türk Dili Gazetesi, 11 Haziran 1939, S.4201, s.1.

Sağlık Eczanesi'nin olduğu yere taşınmıştır. O sırada dispanserin 2 doktor, 1 sağlık memuru, 2 ebe ile beraber bir kâtip ve odacı kadrosu bulunmaktadır. Ayrıca Memleket Hastanesi'nden her branştan bir doktor haftada bir gün olmak üzere dispansere gelerek fakir hastaları ücretsiz bir şekilde muayene etmiştir⁸².

Türk Dili Gazetesi'nin 1934 yılı Temmuz ayındaki listesinde, Belediye Dispanserinde çalışacak olan doktorların isimleri, muayene günleri ve çalışma saatleri belirtilmiştir⁸³. Yine *Türk Dili Gazetesi*'nin 1937 yılı Kasım ayındaki habere göre belediyece bir yıl içerisinde binlerce kişinin muayene edilmesinden, fakir hastalara belediye hesabından ilaç verildiğinden, dispansere gelemeyen engelli ve yaşlı bireylere yönelik evde uygulanan sağlık hizmetlerinden bahsedilmiştir⁸⁴. Yine kendisi 1939 yılında Halkevi başkanı olması sebebiyle belediye ve halkevinin sosyal yardım şubesi ile sağlık hususunda ortak çalışmalarda bulunmasına vesile olmuştur. Bu yılda da fakir hastaların muayene ve tedavilerine devam edilmiş, ihtiyaç sahiplerine ücretsiz ilaç sağlanmış, devlet hastanelerine, çocuk ve doğum evlerine durumlarına göre yatırılması gerekenler buralara gönderilmiş, köylere gidilerek doktorlar tarafından çeşitli konularda halka bilgiler verilmiş ve sağlık taramaları yapılmıştır⁸⁵.

İsmail Naci Kodanaz döneminde Balıkesir Belediyesi tarafından halkın sağlığı ile alakadar olan gıda maddelerinin taze ve temiz olmasına da dikkat edilmiş, gıdaların satışları daimi bir kontrol altında bulundurulmuştur. Özellikle seyyar satıcıların sağlık şartlarına uygun davranmamaları dönem içerisinde yapılan tetkiklerden anlaşılmıştır ki bu gibi sıhhi şartlara önem vermeyen satıcıların satış yapması da yasaklanmıştır⁸⁶. Yine ekmeklerin yapım aşamasında fırınlar belediye tarafından kontrol altında tutulmuş, halka sağlığa uygun koşullarda üretilmiş kaliteli, imal tarzına uygun şekilde ekmek satılması sağlanmıştır⁸⁷. Belediye tarafından gerçekleştirilen bu türden çalışmalar, hijyen standartlarının artmasını ve halkın sağlığını korumayı amaçlamaktadır.

⁸²Sert, a.g.t., s.215-216.

⁸³Liste için bkz. *Türk Dili Gazetesi*, 5 Ağustos 1939, S.4248, s.4. Dispanser aynı kadroyla uzunca bir süre çalışmasını sürdürmüştür.

⁸⁴*Türk Dili Gazetesi*, 7 İkinciteşrin (Kasım) 1937, S.3703, s.1.

⁸⁵Ahmet Ahcı, *Balıkesir Halkevi'nin Türk Modernleşmesi Yönündeki Faaliyetleri (1933-1951)*, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yüksek Lisans Tezi), 2007, s.234-235.

⁸⁶*Türk Dili Gazetesi*, 7 İkinciteşrin (Kasım)1937, S.3703, s.1-2; *Türk Dili Gazetesi*, 11 Haziran 1938, S.1938, s.2.

⁸⁷*Türk Dili Gazetesi*, 7 İkinciteşrin (Kasım)1937, S.3703, S.2; *Türk Dili Gazetesi*, 11 Haziran 1938, S.3905, s.2

Halkın sıhhati ile ilgili bu görevlerinden başka Balıkesir Belediyesi şehir temizliğine de önem vermiştir. Kamu alanlarının temiz ve hijyenik olması için takibat başlatılmış, tedbirler alınmıştır⁸⁸. Belli ki şehir ve halk sağlığını korumak adına belediyece verimli bir ahenk içerisinde çalışılmış ve her geçen gün bu süreç daha iyi bir şekilde ilerlemiştir.

Bunların haricinde hayvan pazarları ve hayvan gıda maddelerinin kontrolü de mükemmel bir şekilde yapılmış ve belediye sınırları içerisinde bulunan hayvanlar verem ve şarbon hastalığına karşı muayene edilmiştir. Ayrıca insanlara geçebilen ve çok tehlikeli olan ruam hastalığı bakımından da atların sık sık muayeneleri gerçekleştirilmiştir. Bu hastalıklara sahip olan hayvanlar itlaf edilmiş ve sahiplerine de dörtte üç oranında tazminat ücretleri ödenmiştir⁸⁹.

4.f.Meşgul Olunan Diğer İşler

İsmail Naci Kodanaz Balıkesir belediye başkanı olarak işe başlarken şehre ait pek çok eksiklerin bulunduğunun farkında idi. Bu sebeple Balıkesir halkının gerekli ihtiyaçlarına en hızlı ve en etkili şekilde çözüm aramıştır.

İsmail Naci Kodanaz döneminde Balıkesir Belediyesi tarafından ekmek gibi tüketim maddelerine narh koyulmuştur⁹⁰. Dünya ekonomik krizi sebebiyle birçok ürünün fiyatı 1930'lu yıllarda yükselmiş ve hayat pahalılığı artmıştır. Bu durumda halkın zorunlu ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik bir takım önlemler alındığı da görülmüştür. Örneğin belediyeler ekmek gibi ürünlerde narh belirlemiş ve fiyat artışının önüne geçmek istemiştir⁹¹. Aynı dönemde çarşı ve pazarlardaki malların fiyatları kontrol altında tutulmaya çalışılmış⁹², bu uygulamaya paralel olarak tartı ve ölçü aletleri de kontrol edilmiş ve tekelci eğilimin tesiri azaltılmak istenmiştir⁹³.

İsmail Naci Bey, başkanlık görevini icra ettiği tarihlerde milli ekonomiyi destekleyecek her türlü faydalı teşebbüsü korumak istemiştir. Yerel düzeyde bu teşviki sağlamak için belediye tarafından çeşitli adımlar atılmıştır. Öncesinde yerli mallarının kullanımını teşvik amaçlı şehirde kamu yararına kurulan İktisat

⁸⁸*Türk Dili Gazetesi*, 11 Haziran 1938, S.1938, s.2.

⁸⁹*Türk Dili Gazetesi*, 17 Teşrinisani (Kasım) 1933, S.4060, S.2.

⁹⁰*Türk Dili Gazetesi*, 1 Nisan 1930, S.1178, s.2; *Türk Dili Gazetesi*, 24 Eylül 1930, S.1317, s.2; *Türk Dili Gazetesi*, 17 Ağustos 1931, S.1591, s.2.

⁹¹Kader Sarı Akdağ, *Cumhuriyet Dönemi'nde İktisadi Açından İstanbul-Ankara Çekişmesi (1923-1939)*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Doktora Tezi), 2019, s.376.

⁹²*Türk Dili Gazetesi*, 16 Şubat 1933, S.2043, s.2.

⁹³*Türk Dili Gazetesi*, 17 Kânunusani (Ocak) 1933, S.4084, s.2.

ve Tasarruf Cemiyeti'ni desteklemiştir. Ardından yerli malı kullanımını özendir-
mek için yerel üreticilerin ürünlerini tanıtan bir sergi gerçekleştirilmiştir. İlk kez
gerçekleştirilen yerli malları sergisinde şehre ait pek çok dokuma ürünü teşhir
edilmiş ve satışı gerçekleştirilmiştir⁹⁴. Sergide özellikle sağlam ve dayanıklı bir
kumaş olan aba dikkat çekmiştir. Önceleri Balıkesir'de üretilen ve zamanla öne-
mini yitirmiş olan abanın, yeniden üretiminin sağlanması için İsmail Naci Bey
tarafından dokuma tezgâhlarının kurulması sağlanmıştır⁹⁵.

Aynı tarihlerde belediyenin meşguliyet alanlarından biri de bölgenin eko-
nomik açıdan kalkınmasını sağlayacak olan Balıkesir-Kütahya hattı demiryolu
yapımıdır. 29 Kasım 1927 yılında başlanılan demiryolu hattı için Balıkesir Beledi-
yesi inşaatı tamamlayabilmek için demiryolları idaresi ile birlikte hareket etmiş,
ancak bu hat gerek ekonomik gerekse araç- gereç imkânlarının yetersizliğinden
dolayı Almanların desteği sağlanarak bitirilmiştir. Yaklaşık 252 km olan Balıkesir-
Kütahya demiryolu işletmesinin 23 Nisan 1932 yılında açılışı gerçekleştirilmiş-
tir⁹⁶(Bkz. Resim 3).

Resim 3: 1932 Yılında Balıkesir-Kütahya Demiryolu Hattının

Açılış Törenine Ait Bir Fotoğraf⁹⁷

⁹⁴*Türk Dili Gazetesi*, 13 Aralık 1931, S.1688, s.2.

⁹⁵*Türk Dili Gazetesi*, 22 Birinci kanun (Aralık) 1929, S.1096, s.3.

⁹⁶*Türk Dili Gazetesi*, 23 Nisan 1932, S.1786, s.4.

⁹⁷*Balıkesir'de Zaman ve Mekân*, Balıkesir Belediyesi Kent Arşivi Yayınları No:6, Balıkesir 2012, s.111.

Yine şehrin pazar ve panayır yerleri ile de belediye ilgilenmekte idi. Özellikle şehrin birkaç noktasına haftanın belli günlerinde pazar kurulmakta ve pazarda ne gibi gıda maddelerinin satıldığı belediye tarafından takip edilmiştir. Aynı şekilde şehirde kurulan panayırlar ve teşhir edilen ürünler de belediyenin denetimi ve gözetimi altındadır⁹⁸.

Belediyenin gerçekleştirdiği bu faaliyetlerle en çok teması olan ve kanunlar ile muhtelif vazifeleri yerine getiren zabıtalardır. İsmail Naci Kodanaz bu sınırlı olan daire kadrosuna kır bekçilerini de ilave etmiş, böylece şehrin intizamını sağlamak için otorite arttırılmıştır⁹⁹. Yine bu kadrodan azami istifade edebilmek maksadı ile itfaiye teşkilatı tarafından yangından korunma yöntemleri talimi yaptırılmıştır. Ayrıca belediye tarafından itfaiye teşkilatının ihtiyaçları da tamamlanmıştır¹⁰⁰.

Balıkesir Belediyesi'nin çalışmaları bu faaliyetlerle de sınırlı değildir. Belediye sosyal devletçilik anlayışı kapsamında, Çocuk Esirgeme Kurumu, Halkevleri ve yardım kuruluşlarına da belli bir bütçe tahsis etmiştir¹⁰¹. Yine, halkın odun kömür ihtiyacına çare aramış ve bu ihtiyaca yönelik Savaştepe'den kömür getirtilmiştir. Piyasa değerine göre halka yarı fiyat üzerinden odun ve kömür satışı gerçekleştirilmiştir¹⁰². İlerleyen süreçte belediye tarafından odunun kilosuna narh sistemi uygulanmıştır. Şehre getirilen odunlar belediyenin koyduğu fiyat üzerinden satışı gerçekleşebilecek, aksi takdirde satıcıların haklarında ceza işlemi uygulanması kararlaştırılmıştır¹⁰³. Aynı uygulamalar şehirdeki gazyağı satan ticarethaneler için de geçerli kılınmıştır¹⁰⁴.

Yine İsmail Naci Kodanaz döneminin önemli bir gelişmesi karne ile ekme verilmesidir. İkinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla savaş boyunca Türkiye'de tahıl üretiminde düşüşler olmuştur. Özellikle buğdayın savaş yılları boyunca eksikliği hissedilmiştir. Bu sebeple buğdayın tüketimi konusunda sık sık düzenlemelere gidilmiştir. Bu düzenlemelerin başında 1940 yılında çıkarılan Milli Korunma Kanunu gelmiştir. Çıkarılan kanunun 21. maddesi gereği şehir ve kasabalarda ekme dağıtımı karne ile yapılmaya başlanmıştır¹⁰⁵. Balıkesir Belediyesi de buğday fiyatlarının artması nedeniyle (Bkz. Tablo 2) 18 Ocak 1942 tarihinden

⁹⁸Türk Dili Gazetesi, 2 Mart 1937, S.10175, s.2.

⁹⁹Türk Dili Gazetesi, 9 İkinciteşrin (Kasım) 1937, S.3704, s.2. Balıkesir Belediyesi kır bekçilerinin maaşlarını belediye bütçesinden ödemekte idi. Türk Dili Gazetesi, 1 Temmuz 1938, S.3922, s.2.

¹⁰⁰Türk Dili Gazetesi, 9 İkinciteşrin (Kasım) 1937, S.3704, s.2.

¹⁰¹Türk Dili Gazetesi, 13 Nisan 1937, S.10101, s.2.

¹⁰²Türk Dil Gazetesi, 21 Kasım 1937, S.3715, s.2.

¹⁰³Türk Dili Gazetesi, 15 Birincikanun (Aralık) 1937, S.3732, s.2.

¹⁰⁴Türk Dili Gazetesi, 28 İkinciteşrin (Kasım) 1940, S.2823, s.1.

¹⁰⁵Bkz. Resmi Gazete, 26 Ocak 1940, S.4417, ss.167-175.

itibaren karne ile ekmek satışı başlatmıştır¹⁰⁶. Yine Balıkesir halkının hangi mahlleden, hangi fırından ekmek alabileceği de belediye tarafından belirlenmiş ve dönemin yerel gazetesi *Türk Dili*'nde liste halinde okuyucuya sunulmuştur¹⁰⁷.

Tarih	Buğday Fiyatları (kuruş üzerinden)
2 Mart 1939	3-4
12 Mart 1940	5-5
14 Aralık 1941	13,5
16 Temmuz 1942	21,10

Tablo 2: İsmail Naci Kodanaz'ın Belediye Başkanlığını Sürdürdüğü İkinci Dünya Savaşı Sürecinde Balıkesir'deki Buğday Fiyatlarının Artış Oranları¹⁰⁸

Anlaşıldığı üzere, İsmail Naci Kodanaz'ın belediye başkanlığı dönemi kısıtlı kaynaklara rağmen Balıkesir'in en verimli hizmet dönemlerinde birini oluşturmuştur. Kendisinin ardı arkası kesilmeyen girişimleri ile Cumhuriyet dönemine uygun yenilikleri gerçekleştirmek üzere çaba sarf ettiği ve halka en iyi şekilde hizmet vermeye çalıştığı ortadadır.

5. İsmail Naci Kodanaz Döneminde Balıkesir Belediyesi Hakkında Uygulanan Anket

28 Ağustos 1934 tarihinde Balıkesir'in yerel bir gazetesi olan *Türk Dili* tarafından Balıkesir Belediyesi hakkında bir anket uygulanmaya başlanmıştır. Konu ise yeni bir belediye başkanlığı seçimine gidilen bu süreçte yeni belediye heyetinden ne gibi işler yapılması istendiğine dairdir. Bu tarihlerde ise İsmail Naci Kodanaz ikinci kez Balıkesir belediye başkanlığı görevini sürdürmekte idi. *Türk Dili Gazetesi*'nde uygulanan bu anketin ilk bakışta İsmail Naci Kodanaz'a yönelik bir propaganda niteliğinde olduğu düşünülse de, gazete tarafından bu durum

¹⁰⁶*Türk Dili Gazetesi*, 17 İkincikanun (Ocak) 1942, S.3184, s.1.

¹⁰⁷*Türk Dili Gazetesi*, 18 İkincikanun (Ocak) 1942, S.3185, s.2.

¹⁰⁸Tablodaki veriler, *Türk Dili Gazetesi*'nin 1939-1942 yılları arası taranarak derlenmiştir.

inkâr edilmiştir. Aksine anketin okuyucuların Balıkesir'in yükselmesine ait düşüncelerini öğrenmeye yönelik olduğu, bunun haricinde tenkit ya da takdir ifade eden yazılar yazılmaması gerektiği belirtilmiştir¹⁰⁹.

Okuyucular tarafından büyük bir ilgi uyandıran anket için *Türk Dili Gazetesi*'ne her meslek grubundan pek çok mektup gelmiş ve okuyucular bu mektuplarında yeni seçilecek belediye heyetinden isteklerini belirtmişlerdir¹¹⁰. *Türk Dili Gazetesi* sütunlarında genişçe yer alan okuyucuların cevapları değerlendirildiğinde memleketin medeni ihtiyaçlarını güzel bir şekilde canlandırmışlardır.

27 Eylül 1934 tarihinde tamamlanan ankete göre¹¹¹, halkın isteklerini özetleyecek olursak belediye heyetinden programlı bir çalışma, şehrin imar haritasının yeniden çizilmesi, su ihtiyacının ortadan kaldırılması, şehrin muhtelif yerlerinde parkların kurulması, köprülerin onarılması, Kasaplar ve Çay Deresi'nin kapatılması, şehirdeki temizlik işlerinin düzenli bir şekilde idare edilmesi, yiyecek ve içecek maddelerinin sıhhi şartlardan geçirilmesi, sokaklara geniş kaldırımlar yapılması istenmiştir¹¹².

Aslına bakılırsa 1934 yılının sonuna kadar İsmail Naci Kodanaz tarafından halkın bu istekleri kısmen yerine getirilmiştir. Ancak yine de eksiklikler söz konusudur ki, buradaki en büyük etken dönem itibarıyla yaşanan ekonomik bunalım ve belediyelerin buna bağlı olarak bütçelerindeki yetersizliklerdir. 1936 yılından sonra ise tekrardan Balıkesir belediye başkanı olarak göreve başlayan İsmail Naci Kodanaz'ın çalışmaları incelendiğinde halkın bu isteklerinin dikkate alındığı ortadadır ve şehrin durumu bütçenin de artmasıyla şekillendirilmiştir.

Sonuç

Osmanlı Devleti döneminde kurulan Balıkesir Belediyesi bir nevi taşra belediyeciliğinin örneğiydi. Bu süreçte yeterli imkânlara sahip olmasa da Balıkesir Belediye başkanlığı görevini icra eden pek çok isim sayesinde gerçekleştirilen hizmetler ile mühim gelişmeler kaydedilmiştir. Cumhuriyet'in ilanı ile Balıkesir Belediyesi yine faydalı işlerle meşgul olmaya devam etmiştir. Bu dönemin önemli isimlerinden biri ise İsmail Naci Kodanaz'dır.

¹⁰⁹*Türk Dili Gazetesi*, 28 Ağustos 1934, S.4290, s.1.

¹¹⁰*Türk Dili Gazetesi*, 5 Eylül 1934, S.4296, s.1.

¹¹¹*Türk Dili Gazetesi*, 27 Eylül 1934, S. 4314, s.1.

¹¹²*Türk Dili Gazetesi*, 30 Eylül 1934, S.4316, s.1-2.

Cumhuriyet'in ilanı sonrası yapılan belediye başkanlığı seçimlerinde Balıkesir'de İsmail Naci Kodanaz şimdiye değin şehirdeki belediye başkanlığı görevini en uzun süreli gerçekleştiren kişidir. Kendisi, belediye başkanlığı görev süresince şehrin modernize görünümüne kavuşması için pek çok girişimde bulunmuştur. Yapmış olduğu girişimler sayesinde belediye fonksiyonel bir hal almış ve kurumsal bir statü kazanmıştır.

Belediye hizmetleri özellikle maddi açıdan ara ara sıkıntıya uğrasa da İsmail Naci Kodanaz ve birlik halinde hareket ettiği belediye meclis üyeleri temel hizmetlerin yerine getirilmesinde büyük bir hassasiyet göstererek görevinin gereklerini yerine getirmeye çalışmıştır. Bundan dolayı uzun bir süre kentin belleğinde hafızalarda çalışkanlığıyla yer edinmiştir. Görevini böylesine titizlikle yerine getirmeye çalışan İsmail Naci Kodanaz giriştiği faaliyetler ile Balıkesir de unutulmaz izler bırakmış olsa da ne yazık ki günümüz nesli tarafından bilinirliği yok denecek kadar azdır.

Sonuç itibarıyla şehrin bugünkü görünümünde halen daha onun döneminden kalan şehircilik uygulamaları mevcutken umuyoruz ki bu çalışma ile Balıkesir halkı İsmail Naci Kodanaz'ın ismini duyacak ve onun hizmetlerinin değerini fark edeceği temennimizdir.

KAYNAKÇA

Arşiv Kaynakları

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA),
BCA,30.11.1.0/107-33-13, 15.09.1936.

BCA, 30.11.1.0//126-42-11, 29.11.1938.

Sürelî Yayınlar

Kaynak Dergisi

Milliyet

T.C. Resmî Gazete

Türk Dili Gazetesi

Türkiye Salon ve İlanat Gazetesi

Kitaplar

Adıgüzel, Nilgün, *Cumhuriyet Döneminde Belediyecilik (1923-1938)*, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yüksek Lisans Tezi), 2010.

Ahıcı, Ahmet, *Balıkesir Halkevi'nin Türk Modernleşmesi Yönündeki Faaliyetleri (1933-1951)*, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yüksek Lisans Tezi), 2007.

Akdağ Sarı, Kader, *Cumhuriyet Dönemi'nde İktisadi Açından İstanbul-Ankara Çekişmesi (1923-1939)*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Doktora Tezi), 2019.

Akpınarlı, Kerim Kâni, *Balıkesir Şehir ve Belediye Tarihi*, Balıkesir Belediyesi Kent Arşivi Yayınları No.1, 2009.

Balıkesir Bir Kentin Kimliği, Rotary Yayıncılık, Ankara, 1997.

Balıkesir'de Zaman ve Mekân, Balıkesir Belediyesi Kent Arşivi Yayınları No:6, Balıkesir, 2012.

Balıkesir İl Yıllığı, Dizerkonca Matbaası, İstanbul, 1973.

Ergin, Osman, *Beledî Bilgiler*, Osmanbey Matbaası, Balıkesir, 1945.

Karabağ, Hacer, *Osmanlıdan Cumhuriyet'e Bursa'da Elektriğin Tarihi (1906-1939)*, Gaye Kitabevi, İstanbul, 2020.

Keleş, Ruşen, *Yerinden Yönetim ve Siyaset*, Cem Yayınevi, İstanbul, 1998.

Küçükkuşurlu, Murat, *Erzurum Belediyesi Tarihi 1*, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2008.

Ortaylı, İlber, *Türkiye İdare Tarihi*, Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları No.180, Ankara, 1979.

Sert, Ahmet, 1923-1960 Döneminde Sosyal, Siyasi Ekonomik Açısından Balıkesir, Yeditepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü (Yüksek Lisans Tezi), 2021.

Tekeli, İlhan, *Cumhuriyetin Belediyecilik Öyküsü (1923-1990)*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2009.

Tekeli, İlhan, *Kentsel Arsa, Altyapı ve Kentsel Hizmetler*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2009.

Yüzbaşı İshak Hakkı Bey, *1920'de Balıkesir*, Balıkesir Valiliği Kültür Yayınları, Balıkesir, 1997.

Makaleler

Demiryürek, Mehmet, "Kıbrıs'ta Modern Belediye Teşkilatının Doğuşu (1868-1876)", *Belleten*, C. 84, S. 301, Aralık 2020, ss.1115-1142.

Haytoğlu, Ercan, "Denizli Kentinin Elektrik Tarihine Bir Bakış (1924-1954)", *Belgi Dergisi*, S.16, Yaz-2018/II, Prof. Dr. Halil İnalçık Özel Sayısı, ss.896-927.

Özdemir, Naziye, "İmparatorluktan Cumhuriyete Türkiye'de Elektrik Tarihsel Gelişimi (1850-1938)", *Osmanlı Medeniyeti Araştırmaları Dergisi*, C.2, S.3, Temmuz 2016, ss.17-32.

Taşdemir, Serap, "Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın Ayvalık Teşkilatlanması ve 1930 Yılı Belediye Seçimleri", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, C.19, S.39, Güz-2019, ss. 613-634.

Tekeli, İlhan, "19. Yüzyılda İstanbul Metropol Alanının Dönüşümü", *Modernleşme Sürecinde Osmanlı Kentleri*, (Ed.PaulDumont, FrançoisGeorgeon), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1996, ss.19-30.

Üner, Merve, "20. Yüzyıl Başlarında Balıkesir'de Elektrik İmtiyazına Dair Çalışmalar", *Bir Ömür Tarihle Yaşamak: Prof. Dr. Refik Turan*, Berikan Yayınevi, Ankara, 2022, ss.799-812.

İnternet Kaynakları

www.academia.edu/67251253/Cumhuriyetin_Belediye_Başkanları 2.04.2023.

www.balikesir.bel.tr/belediye-tarihcesi 4.04.2023.

EKLER

Ek 1: İsmail Naci Kodanaz Dönemine Kadar Balıkesir Belediyesi'nde Görev Yapmış Belediye Başkanlarının Listesi

- 1.Deratam Efendi (1868-1881)
 - 2.Ahmet Efendi (1881-1864)
 - 3.Ömer Efendi (1884-1885)
 4. Necip Ali Bey (1885-1900)
 - 5.Sacid Efendi (1900-1900)
 - 6.Necip Ali Bey (1900-1904)
 - 7.K.H. Hüseyin Efendi (1904-1905)
 - 8.İbrahim Edhem Efendi (1905-1906)
 - 9.Zarpıoğlu Nuri Bey (1907-1908)
 10. Şükrü Yırcalı (1916-1916)
 11. Şerafettin Bey (1916-1916)
 - 12.Nuh Bey (1916-1916)
 - 13.Muhittin Bey (1916-1916)
 - 14.Hulusi Zarplı (1918-1918)
 - 15.Ali Rıza Efendi (1918-1918)
 - 16.Keçecizade Hafız Mehmet Emin Efendi (1918-1920)
 - 17.Hacı İsmail Efendi (Kaptanoğlu) (1920-1920)
 - 18.Mehmet Efendi (Bozok) (1920-1920)
 - 19.Cemil Efendi (Abdüsselamoğlu) (1920-1920)
 - 20.Mehmed Efendi (Bozok) (1920-1921)
 - 21.Muhittin Bey (1921-1921)
 - 22.Hakkı Efendi (Hattatoğlu) (1921-1922)
 - 23.Hayrettin Karan (1922-1925)
 - 24.İsmail NaciKodanaz (1925-1934) (1936-1942)
- (Kaynakça: *Balıkesir Bir Kentin Kimliği*, Rotary Yayıncılık, Ankara 1997, s.70-71).